

Õpikäsitusest ja selle muutumisest, lühikokkuvõte

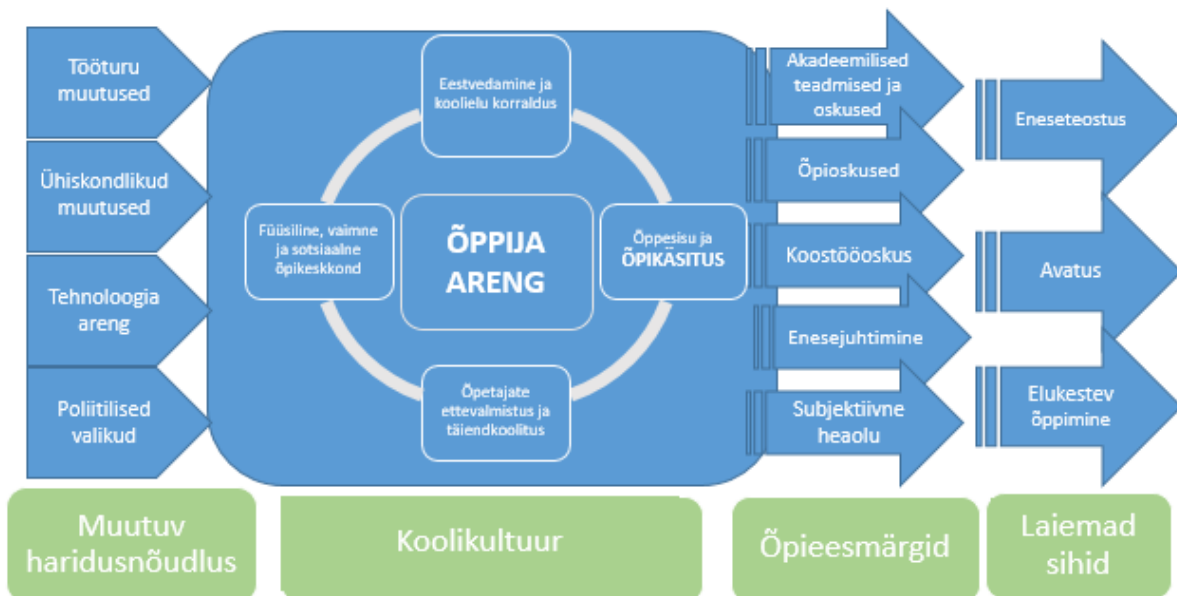
Elukestva õppe strateegia 2020 1. eesmärgi selgituseks

Taustaks

„Eesti elukestva õppe strateegias 2020“ võeti käibele termin „õpikäsitus“, seades eesmärgiks selle muutumise. Käesolev dokument pakub välja Eesti olukorrast johtuva raamistiku õpikäsituse muutumise põhjustest ja eesmärkidest ning laiemast koolikultuurist¹, kus muutus toimub. Raamistiku eesmärk on pakkuda taustsüsteemi ja tuge õpikäsituse rakendajatele, ennekõike haridusasutustele ja nende partneritele, et aidata mõista suurt pilti, kuhu nende erinevad tegevused asetuvad².

Mis on õpikäsitus?

Õpikäsitus on arusaam sellest, mis **eesmärkidel** ja mil **viisil** õppimine toimub, millistes **suhetes** on õppeprotsessi osalejad, ning nende tõekspidamiste sihipärane rakendamine. Õpikäsitus on osa laiemast koolikultuurist. Õpikäsituse uuenemiseks on vaja initsiatiivikaid professionaale, kelle eestvedamisel on võimalik muuta koolielu korraldust, kaasajastada õppe sisu ja õpetajate ettevalmistust ning senisest otstarbekamalt kasutada nii koolisiseseid kui kooliväliseid õpikeskkondi.

Joonis 1. Õpikäsitus, selle muutumise põhjused, muutumist toetavad tegurid koolikultuuris ning muutuste eesmärgid ja laiemad sihid.

¹ Antud dokumendis räägitakse küll koolist ja õpetajast, kuid selle all on mõeldud ka muid haridusasutusi (kutsekoole, kõrgkoole) ning õppejõude. Õpilase/üliõpilase asemel on läbivalt kasutatud õppija mõistet.

² Käesoleva materjali koostamises on osalenud paljud autorid Tallinna ja Tartu Ülikoolist ning Haridus- ja Teadusministeeriumist. Oluliseks aluseks on kaks õpikäsituse teemalist teaduskirjanduse ülevaadet: TÜ (2017). Uurimisprojekti "Süsteemaatiline kirjanduse ülevaade õpikäsituse nüüdisaegsuse hindamiseks sobivate mõõtvahendite leidmiseks" raport. Tartu: TÜ. <http://hdl.handle.net/10062/55715>; Heidmets, M. (2017). Õpikäsitus: teooriad, uurimused, mõõtmine. Analüütiline ülevaade. TLÜ: Haridusteaduste Instituut. <http://hdl.handle.net/10062/55716>

Miks peab õpikäsitus muutuma?

Õpikäsituse muutumine on kooli kohanemisviis teisenenud ühiskonna ja töömaailma ootustega ning tehnoloogiliste arengutega. Lisaks tuleneb muutumisvajadus poliitilistest valikutest ehk sellest, millist tulevikku me soovime näha ja kuidas reageerime välismaailmast tulevatele arengutele sh globaalsetele muutustele hariduses. Klassikaliste akadeemiliste aineteadmiste ja oskuste kõrval erinevates kutse- ja erialavaldkondades on senisest olulisemaks muutunud aineülesed või aineid läbivad oskused nagu kommunikatsiooni- ja koostööoskused, oskus teadmisi kriitiliselt valida ja kasutada ning teha informeeritud otsuseid, suutlikkus töötada erinevates keskkondades ja koos teiste valdkondade esindajatega

Õpikäsituse muutumise eesmärgid

Õppimise laiem siht on sidus ühiskond, mille loovad haritud ja vastutustundlikud inimesed. Lisaks eneseteostusele – oma huvide ja võimete realiseerimisele, peab haridus andma elus (sh ka töömaailmas) toimetulekuoskused. Tulevikus tähendab see mh senisest suuremat avatust muutusteks, et mõista arenguid oma elukeskkonnas, regioonis ja maailmas, samuti valmisolekut pidevaks enesearenduseks ja elukestvaks õppeks. Konkreetsete eesmärkidena peame vajalikuks järgmist:

(1) Nii elus toimetulekuks kui ka edasiõppimiseks on jätkuvalt olulised nii **akadeemilised kui ka praktilised teadmised ja oskused ning erialased ja kutseoskused.**

(2) **Õpioskused** loovad võimalused end pidevalt täiendada, omandada uusi teadmisi ja oskusi, lisaks koolile ka kooliväliselt ja iseseisvalt hilisemas elus. Tulemuslikuks õppimiseks on vaja osata ennast motiveerida, suunata tähelepanu jõukohasele ja ratsionaalsele eesmärgiseadele ning pingutada soovitud tulemuse nimel kasutades erinevaid – nii spetsiifilisi kui üldisi – õpistrateegiaid ja -tehnikaid.

(3) **Koostööoskused** on olulisel kohal nii õppimisel kui kõigis tulevikutöö visioonides. Koostööoskuste alla võib paigutada inimeste juhtimise ja motiveerimise ning läbirääkimisoskuse. Koostööoskuste aluseks on emotsionaalne ja sotsiaalne intelligentsus, mis tähendavad oskusi mõista ja suunata enda ja teiste käitumist, mõtlemisviise ja tundeid erinevates olukordades.

(4) Suutlikkus olla **ennast juhtiv** ja iseseisev ühiskonna liige tähendab valmisolekut ja oskust enda vajadusi ja eesmarke määratleda ning valida kaalutletud viise nende elluviimiseks ja tulemuste hindamiseks.

(5) **Subjekttiivne heaolu** seostub nii parema füüsilise kui vaimse tervisega, õpilastel käitumis- ja sõltuvusprobleemide puudumisega. Kooliga rahulolu mõjutab ka üldist eluga toimetulekut, koolijõudlust ja akadeemilist edukust, kooli lõpetamise tõenäosust ja haridustee jätkamist³.

---

³ Vt põhjalikku ülevaadet rahulolust: Lukk, M., Sammul, M., Tamm, A., Leijen, Ä., Adov, L., Aksen, M., Themmas, A. (2016). Kontseptsioon ja mõõtevahendid hindamaks rahulolu üld-, kutse- ja kõrgharidusega ning täiendusõppe võimalustega. Tartu: Tartu Ülikool. <http://hdl.handle.net/10062/55482>

Kuidas õpikäsitus muutub?

Õpikäsituse muutus tähendab muutusi õppesisus (õppekavades), õppimise ja õpetamise viisides ning õppimises osalejate suhetes. Õpikäsituse kolm olulisemat muutumise suunda on:

- (1) **Konstruktivistlik teadmiskäsitus**, mille põhimõteteks on, et õppimine on individuaalne, aktiivne, tegevuspõhine ja toimub konkreetsetes kontekstis. St mh, et ulatuslikumalt tuleb hinnata ja arvestada õppijate arengutaset ning õpipsühholoogia arenguid.
- (2) **Koostöine õpe** seisneb koos tegutsemises ühise eesmärgi nimel, selle juures on oluline nii iga osaleja kui teiste grupiliikmete õppimise maksimeerimine. Koostöine õpe toob kaasa suurema sidususe nii koolis, kogukonnas kui terves ühiskonnas.
- (3) **Autonoomia** all mõeldakse liikumist nii kooli, õpetaja kui ka õppija suurema otsustusõiguse ja tegevusvabaduse suunas. Uuringud näitavad, et autonoomsem tegevusmudel toetab kooli head sisekliimat, osalejate sisemist motivatsiooni, on seotud paremate õpitulemuste ja subjektiivse heaoluga.

Õpikäsitust toetavad muutused koolikultuuris

Õpikäsituse muutusi toetavad eestvedamine ja koolielu korraldus, probleemipõhine ja eluline õppesisu, õpetajate ettevalmistus ning koostööd soosiv keskkond.

- (1) **Koolijuhtimises** tuleb eemalduda tarbetust hierarhiast ja kontrollipõhisusest ning liikuda suurema demokraatia ja võrdsuse ning nii kooli, õpetaja kui ka õppija suurema otsustusõiguse ja tegevusvabaduse suunas. Tunnipõhise õppekorralduse kõrval on vaja arvestada koolipäeva kui tervikut ning senisest enam rakendada kooliväliseid õppimisvõimalusi. Õpikäsituse muutmiseks on vajalik ka vanemate ja laiema kogukonna kaasamine.
- (2) **Õppesisu** valikul ja õppekavade kaasajastamisel on vaja arvestada pidevalt muutuvat haridusnõudlust. Selleks on vaja süsteemset seiret hariduse arengutest.
- (3) Õpikäsituse muutmisel on suur roll **õpetajal**, tema pedagoogilistel uskumustel ja võimekusel, mille hulka kuulub avar *õpetamisstrateegiate repertuaar* ja võime luua õpilastega õppimisprotsessis *partnerlusel põhinevaid suhteid*.
- (4) **Efektivsete õpikeskkondade** oluliseks osaks peetakse *koostöist õppimist uurimisel-põhinevate* ülesannete ja projektide kallal, mis on asetatud *autentsesse* konteksti. Õppija huvi loomiseks ja hoidmiseks on oluline tuua õpikeskkonda ja õppeprotsessi *vaheldust*, õppides *väljaspool kooli* ja kasutades erinevat *tehnoloogiat*. Õppimise kõrval tuleb tähelepanu pöörata ka õppijate sotsiaal-emotsionaalsetele vajadustele – *olla omaks võetud* ja tunda end *turvaliselt*. Vahetunnid, mis pakuvad *liikumisvõimalusi*, toovad kaasa ka parema käitumise tundides ning aitavad vältida kooliväsimust.

Õpikäsituse muutumise seire

Detailseid muutusi õpikäsituses on otstarbekas jälgida konkreetse kooli tasandil, millega kaasneb nõu ja abi muutuste elluviimisel koostöös nt ülikoolide haridusuuendus/innovatsioonikeskustega. Hindamiseks koolikultuuri ja õpikäsituse uuenemist üleriiklikult on loomisel vastav monitooringusüsteem - rahuloluküsitluste raames mõõdetakse **õpilaste ja õpetajate heaolu, omavahelist koostööd** ning **autonoomiat**. Oluline on, et seejuures kogutakse tagasisidet nii õpilaste, õpetajate kui kogukonna seisukohalt. Peale esimest andmekogumist 2017. a ja analüüsi saab mõõdikuid vajadusel parendada.